

In het dagelijks leven maakt iedereen onderscheid

Niet-discrimineren is complexer dan je denkt

Niet discrimineren is lastiger dan het lijkt. Onderscheid maken is noodzakelijk in het leven. Maar wie iemand indeelt aan de hand van één kenmerk, ontkent zijn identiteit.

Er zijn tientallen identiteitsbepalende factoren. Foto: ANP Ed Oudenaarden

Eind maart kopte het persbureau Novum/AP: 'Homo's allesbehalve gerespecteerd in Europa'. Volgens de melding worden homoseksuelen, biseksuelen en transseksuelen in Europa, met name in Oost-Europese landen, nog altijd gepest, bedreigd en gediscrimineerd. Dat is onverteerbaar, zelfs voor wie bij de homoseksuele praxis vraagtekens stelt, heb ik onlangs in een wetenschappelijke publicatie over het thema 'Homoseksualiteit en Bijbel' betoogd.

Ondertussen bracht de titel van het persbericht me tot een andere observatie: voorstanders van maatschappelijke en sociale rechten van homoseksuelen zullen het misschien niet zo bedoelen, maar van berichten over de discriminatie van homoseksuelen gaat soms op zichzelf al een uitsluitende werking uit.

Stel dat je bij toeval zou vernemen dat die oude buurman van je tijdens de Duitse bezetting NSB'er is geweest. Of stel dat je zou vernemen dat je buurvrouw de zus is van een populaire televisiepresentator. Of het nu om een negatieve of een positieve associatie gaat, in beide gevallen is er achter de nieuw opgedane kennis geen terug meer. Zelfs al blijf je je oude buurman nog altijd even vriendelijk groeten, iets in je blijft hem zien als die NSB'er. En al blijft je buurvrouw een heel gewoon mens, tien tegen één kun je je bij het volgende verjaardagsfeestje niet inhouden en vertel je aan iedereen die het weten wil dat 'de zus van'

je buurvrouw is. Belangrijke dingen die je van iemand weet, gaan jouw perceptie van die persoon bepalen. Je vindt je buurman misschien toch niet zo'n gezellige oude baas meer, en in die buurvrouw ga je juist bepaalde positieve kwaliteiten vermoeden. Schuilt er ook in haar een diva?

De reden waarom een NSB-lidmaatschap van je oude buurman, of de BN-status van de zus van je buurvrouw, jouw perceptie van die mensen gaan tekenen, is dat ze voor jou herkenbare en relevante kenmerken zijn. Mijn dochter van acht heeft nog geen negatieve associaties bij een NSB-lidmaatschap en mijn zoon van vijf snapt de ophef over televisieoptredens nog niet. Pas gaandeweg nemen zij begrippen en categorieën van ouders en leeftijdsgenoten over die ze in staat stellen om de stigmatiseren danwel te bewonderen. Daar is in beginsel nog niets mis mee: wie de dingen om zich heen niet leert in te delen in soorten, maten en categorieën zal omkomen in de veelheid van onbenoemde en ongefilterde indrukken. Niet voor niets bestaat een belangrijk deel van Gods scheppende werk uit het scheidende maken: hemel en aarde, water en land, licht en donker, leven en levenloos.

Nuttig

In zijn meest letterlijke betekenis van onderscheiden is discriminatie dus nuttig. Een kind moet leren onderscheiden tussen betrouwbare en onbetrouwbare mensen, veilige en

onveilige situaties, vrienden en vreemden, sterk en zwak, grote mensen en kinderen, goed en kwaad, God en mens. Waar het mis loopt, dat wil zeggen waar discriminatie een uitsluitingsmechanisme wordt, is wanneer de verkeerde kenmerken als basis gaan dienen voor het beperken van andermans rechten. Dat gaat meestal gepaard met een

verabsolutering van één kenmerk.

Tachtig tot zestig jaar geleden werd een gemiddeld kind in Duitsland groot met het besef dat er Ariërs en Joden waren. Tragisch genoeg gingen ook velen voor wie Jood-zijn geen reden was voor discriminatie (laat staan deportatie of de dood), ertoe over om de wereld te percipiëren in termen van ras en volk. Daardoor droegen zij soms ongewild bij aan de stigmatisering van Joden.

In het huidige Nederlandse debat over multiculturaliteit is iets soortgelijks aan de hand. Voor velen is het begrip 'moslim' allesbepalend. Rechtse populistten (als ik die stigmatiserende term mag gebruiken) zijn het gaan associëren met een veelheid aan immorele noties waardoor andere belangrijke identiteitskenmerken geen schijn van kans krijgen. Als een koe-

koeksjong werkt één kenmerk, de godsdienst, alle andere noties het nest uit: die zijn er simpelweg niet meer.

Het tragische is dat sommige voorstanders van het oude multiculturele denken dezelfde fout maken, maardan in spiegelbeeld: achter alle kritiek die er op moslims wordt gegeven, ontwaart men een anti-islamitische agen-

Meneer De Graaf heeft een hazenlip, is gereformeerd, topmanager bij een bank en heeft een Kaapverdische moeder

da en daarmee wordt alle kritiek, ook terechte, op voorhand afgeserveerd. Beide partijen zijn in dezelfde fuik gezwommen: de vraag hoe men tegenover de islam staat, is een maatstaf geworden om te beoordelen hoe de tegenstander over mensenrechten en democratie denkt. Misschien is deze kramptoestand nog wel het meest in het nadeel van moslims zélf: zij worden gedwongen zich vooral met hun godsdienst te identificeren.

Dwangbuis

'Homo's allesbehalve gerespecteerd in Europa'. Ook de met regelmaat terugkerende gerichtheid op discriminatie van homo's is in hoge mate een hermeneutische dwangbuis aan het worden. Onze cultuur wordt van links tot rechts in hoge mate bepaald door de visie dat er twee soorten mensen zijn, aangevuld met de

tussencategorie 'biseksueel'. In werkelijkheid zijn er echter tientallen identiteitsbepalende factoren, en evenzovele manieren om mensen mee te categoriseren, hen uit te sluiten of juist in onze armen te sluiten.

Meneer De Graaf tegenover ons heeft een hazenlip, is een Tukker, gereformeerd, een man, topmanager bij een bank, lijdt aan een lichte vorm van autisme, is niet-roker, heeft een Kaapverdische moeder, hij is breedspakig, is gescheiden, stemt CDA, is homo, en heeft daarenboven nog een hele levensgeschiedenis met frustraties, hobby's, jeugdvrienden en fobieën.

Elk van die kenmerken, en ongetwijfeld nog vele andere, al was het maar de lengte van zijn neus of zijn lichaamsgeur na vieren, kan hem op vormen van sociale uitsluiting komen te staan. Samen, en niet los, bepalen die kenmerken, én de manier waarop hij met die kenmerken omgaat, wie meneer De Graaf is en hoe hij zichzelf verstaat. Het is maar de vraag wie we een dienst bewijzen wanneer we zijn identiteit reduceren tot één of twee kenmerken uit vele.

Theo Boer

Dr. Theo Boer is Universitair Docent ethiek aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) te Utrecht. Het artikel 'Homoseksuele relaties en de Bijbel' (Kerk en Theologie 58, 2, [2007], 119-144) is te vinden op www.pthu.nl/taboeer.